

CZU: 343.353:343(478)(094.4)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7277614>

OBIECTUL JURIDIC AL INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA art.330² „ÎMBOGĂȚIREA ILICITĂ” DIN CODUL PENAL

Petru VÎRLAN

Universitatea de Stat din Moldova

Orice infracțiune săvârșită aduce atingere unui anumit obiect juridic, aceasta îi cauzează o anumită daună în cazul infracțiunilor materiale ori îl pune în pericolul cauzării unei asemenea daune în cazul infracțiunilor formale. Conceptul de obiect al infracțiunii este central în teoria dreptului penal. Astfel, pentru a determina conținutul acestui concept în doctrina modernă a dreptului penal, prin această lucrare ne punem sarcina de a identifica esența obiectului „îmbogățirii ilicite” ca fenomen social și juridic, de a distinge conceptul acestuia de alte infracțiuni. La fel atragem atenția asupra conceptelor inegale de obiect al infracțiunii săvârșite și obiect în componența infracțiunii. Fără o definiție corectă a obiectului infracțiunii, este imposibil a determina esența juridică a acestuia și a stabili limitele răspunderii penale.

Cuvinte-cheie: *obiect juridic, îmbogățire ilicită, obiectul infracțiunii, componența infracțiunii, prejudiciu, elementele componenței de infracțiune, conceptul obiectului juridic.*

THE LEGAL OBJECT OF THE CRIME PROVIDED FOR IN art. 330² “ILLEGAL ENRICHMENT” OF THE CRIMINAL CODE

Any crime committed affects a certain legal object, it causes a certain damage in the case of material crimes or puts it in danger of causing such damage in the case of formal crimes. The concept of the object of the crime is central in the theory of criminal law, so, in order to determine the content of this concept in the modern doctrine of criminal law, through this work, we set ourselves the task of identifying the essence of the object of the crime as a social and legal phenomenon, to distinguish the concept from other crimes. In the same way, we draw attention to the unequal concepts of the object of the crime committed and the object in the composition of the crime. Without a correct definition of the object of the crime, it is impossible to determine the legal essence and establish the limits of criminal liability.

Keywords: *legal object, illicit enrichment, object of the crime, composition of the crime, damage, elements of the composition of the crime, the concept of the legal object.*

Introducere

Purcedem în lucrarea noastră de la concepția potrivit căreia obiectul juridic general al infracțiunilor, prevăzute în Partea specială a Codului penal, reconstituie relațiile sociale cu privire la valorile sociale enunțate în art.2 alin.(1) CP RM: „*persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept*”. Acum, făcând un coraport gen-specie, vom trece la analiza nemijlocită a obiectului juridic care este ocrotit, în particular, prin norma de incriminare a îmbogățirii ilicite.

Subsecvent, este incriminată de către legiuitor infracțiunea prevăzută la art.330² CP RM, sub denumirea marginală „Îmbogățirea ilicită”, care dispune următoarele: „(1) *Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit se pedepsește cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani. (2) Aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani*” [1]. Această infracțiune a fost introdusă de către legiuitorul moldav prin Legea nr.326/2013 [2], care a intrat în vigoare la 25 februarie 2014. Necesitatea introducerii acestei norme a fost determinată de ratificarea de către Republica Moldova a Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31 octombrie 2003 și semnată de RM la 28 septembrie 2004 [3], prin care și-a asumat obligația de a îmbunătăți cadrul normativ

destinat combaterii corupției. Cu toate acestea, considerăm că îmbogățirea ilicită (art.330² CP RM) s-a incriminat în mod necumpătat fără o formulare bine adaptabilă altor mijloace legale de urmărire/confiscare a bunurilor dobândite în mod ilicit, ceea ce și ne îndeamnă să venim cu această lucrare privind obiectul juridic al acestei infracțiuni. Pentru nimeni nu este secret că o condiție esențială pentru aplicarea răspunderii penale este prezența tuturor elementelor componente de infracțiune, adică totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Odată formulat scopul, vom trece la analiza unei componente esențiale – a obiectului juridic ca semn principal.

Rezultate și discuții

Primo. Din punctul de vedere al specificului structurii, infracțiunea de îmbogățire ilicită are o componentă formală. Ea se va considera consumată din momentul deținerii bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și se va constata în baza probelor că acestea nu aveau cum să fie obținute licit, fără a fi necesară survenirea unor urmări prejudiciabile. În așa mod, evidențiem clasificarea după tipul elementelor componente de infracțiune pe care le caracterizează semnele obiectului infracțiunii constituind obiectul juridic (obiectul juridic general, generic, special), obiectul material/imaterial, victima infracțiunii [4].

Infracțiunile contra bunei desfășurări a activității în sfera publică reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul XV al Părții speciale a Codului penal, fiind fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care aduc atingere – în mod exclusiv sau în principal – relațiilor sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică [5]. Cu titlu comparativ aducem exemple din legislațiile altor state care plasează **obiectul juridic generic** în capitole diferite de cele din legislația RM. În acest context, considerăm relevante următoarele exemple: în Codul penal al Republicii Singapore [6] infracțiunea dată este prevăzută în art.165, care face parte din Capitolul IX „Infracțiuni săvârșite de funcționarii publici sau relative la funcționarii publici”. În Codul penal al Republicii Lituania [7], „Îmbogățirea ilicită” este prevăzută în art.189¹ din Capitolul XXVIII „Infracțiuni contra patrimoniului, drepturilor sau intereselor patrimoniale”.

Analizând componența infracțiunii de îmbogățire ilicită observăm că **obiectul juridic special** al infracțiunii prevăzute la art.330² alin.(1) CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică [8]. Prin urmare, odată ce se va săvârși această infracțiune se va aduce un prejudiciu activității de serviciu în sfera publică prin diverse modalități prevăzute în latura obiectivă a acestei infracțiuni.

Observăm aceeași opinie în următorul context, în care obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.330² CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la:

– buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune respectarea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică a obligației de a nu deține bunuri obținute ilicit a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite (în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1));

– buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune respectarea de către o persoană cu funcție de demnitate publică a obligației de a nu deține bunuri obținute ilicit a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite (în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(2)) [5, p.10].

Sintetizând cele enumerate, suntem de acord cu următoarea definiție a **obiectului juridic special al infracțiunilor legate de îmbogățire ilicită**: acesta este format de relațiile sociale ce apar și se dezvoltă în legătură cu buna exercitare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune respectarea de către persoanele publice, persoanele publice străine, funcționarii internaționali și naționali și de către persoanele cu funcție de demnitate publică a obligației de a nu deține bunuri obținute ilicit a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite legal.

Secundo. Doctrina penală este unanimă în a considera obiectul infracțiunii ca fiind valoarea socială și relațiile sociale create în jurul acestei valori, care sunt prejudiciate ori vătămate prin fapta infracțională [9]. Unele infracțiuni presupun existența unui obiect material pe lângă cel juridic generic sau special. Deseori, valoarea socială ocrotită de legea penală se exprimă printr-o entitate fizică materială. Iar atingerile acestei valori se realizează printr-o acțiune sau inacțiune îndreptată spre sau împotriva entității materiale pe care legea o protejează. Dat fiind faptul că analiza noastră se bazează pe cercetarea obiectului juridic, acesta fiind mai accentuat, vom supune analizei inclusiv obiectul material al infracțiunii sub denumirea marginală de îmbogățire ilicită, deoarece acesta face parte din semnele facultative ale obiectului infracțiunii, cu atât mai

mult că obiectul material al acestei infracțiuni este unul complex care trebuie să îndeplinească prin cumularea două condiții specifice.

Prima condiție: a) valoarea bunurilor deținute să depășească substanțial mijloacele dobândite legal; a doua: b) în baza probelor să fie constatat că ele nu aveau cum să fie obținute licit [10]. În așa mod, obiectul **material** sau **imaterial** al acestei infracțiuni îl reprezintă bunurile. Prin bunuri, conform Convenției ONU, se înțelege *orice tip de bun, corporal sau incorporeal, mobil ori imobil, tangibil sau intangibil, precum și actele juridice ori documentele atestând proprietatea acestor bunuri sau drepturile referitoare la acestea* (art.2 lit.d) [11]. Aceeași opinie o împart autorii S.Brînza și V.Stati, care consideră că „bunurile ca obiect material sau imaterial al infracțiunii trebuie privite prin prisma definiției formulate la lit.d) art.2 al Convenției ONU împotriva corupției, conform căreia prin „bunuri” trebuie de înțeles bunurile, corporale sau incorporeale, mobile ori imobile, tangibile sau intangibile, ori actele juridice sau documentele atestând proprietatea acestor bunuri sau drepturile referitoare la acestea” [12]. *Per a contrario*, menționăm că art.330² alin.(1) CP RM este aplicabil nu în cazul oricărei depășiri a valorii mijloacelor dobândite de către făptuitor de valoarea bunurilor deținute de către acesta. Este obligatoriu ca această depășire să fie substanțială. O depășire nesemnificativă nu poate constitui temeiul aplicării art.330² alin.(1) CP RM. Cât privește **prima condiție** enunțată – „valoarea bunurilor deținute depășește substanțial valoarea mijloacelor dobândite”, vom menționa că aceasta cunoaște în prezent o evidențiere permanentă în lucrările teoreticienilor și că nu se operează careva modificări ale acestui text de lege. În urma Hotărârii nr.6 din 16 aprilie 2015 [13], Curtea Constituțională a trimis o adresă către Parlament, în care a menționat necesitatea înlăturării de către legislativ a deficiențelor din definiția infracțiunii de îmbogățire ilicită, în vederea reglementării noțiunii „valoare care depășește substanțial mijloacele dobândite”. Ca răspuns la ea este adoptarea Legii nr.133 din 17.06.2016 privind declararea averii și a intereselor personale [14], prin care forul legislativ a definit noțiunea „diferență substanțială”. Astfel, prin „diferență substanțială” se va avea în vedere o diferență care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie între averea dobândită și veniturile obținute de către subiectul declarării împreună cu membrii familiei, concubinul/concubina pe parcursul exercitării mandatelor sau a funcțiilor publice ori de demnitate publică în aceeași perioadă.

Trecem la analiza celei de **a doua condiții** a obiectului material al infracțiunii de îmbogățire ilicită, care cere ca în baza probelor să fie constatat că bunurile nu aveau cum să fie obținute licit. *Eadem res* regăsim și în cazul infracțiunii sub denumirea marginală de spălare a banilor, infracțiune prevăzută la art.243 CP RM, care este precedată de infracțiunea predicat. Cu alte cuvinte, spălarea banilor este considerată condiție ulterioară, adică pentru incriminarea ei este necesară săvârșirea unei alte infracțiuni care generează venituri ilegale și asupra căreia există o hotărâre judecătorească în vigoare [15]. Într-o altă accepțiune, în cazul în care lipsește condamnarea pentru infracțiunea principală, este obligatoriu să se probeze că bunurile constituie venituri provenite din activitatea infracțională [16]. Comun cu infracțiunea de îmbogățire ilicită este faptul că bunurile pe care le deține legal demnitarul public trebuie să fie obținute pe cale infracțională, și acest lucru trebuie să fie definitivat printr-o hotărâre legală emisă de către autoritățile judecătorești. Susținem părerea potrivit căreia, în cazul îmbogățirii ilicite, acuzarea trebuie să demonstreze doar fapta subsecventă de deținere (*delictum subsequens*), adică doar nemijlocit îmbogățirea ilicită, fără a fi necesară demonstrarea și aplicarea răspunderii penale pentru fapta generatoare de venituri. Or, dacă ar fi necesară și stabilirea procedeelelor concrete de îmbogățire (corupere pasivă, trafic de influență, delapidare a averii străine etc.), incriminarea îmbogățirii ilicite își pierde sensul. Datorită specificului lor, faptele infracționale incriminate la art.330² CP RM nu au victimă.

Concluzii

Conchidem că obiectul generic se poate contura doar ca urmare a existenței unui obiect juridic special anterior încălcat prin comiterea unei infracțiuni primare.

Prima disfuncționalitate constă în lipsa stabilirii unei marje fixe prin care să fie atribuită suma care depășește substanțial valoarea mijloacelor dobândite. Înaintăm drept sugestie să se ia exemplul de la alte state, precum Lituania, în legislația cărora este stipulată o sumă exactă, care, în caz de depășire nejustificată, și constituie infracțiune, fapt ce ușurează încadrarea juridică a infracțiunii și activitatea organelor de drept. Din perspectiva articolelor științifice publicate de către savanții în domeniu, precum și din spusele procurorilor, dispoziția normei prevăzute la alin.(1) art. 330² CP RM este formulată în așa mod, încât se are în vedere doar sporirea activului patrimonial al făptuitorului, nu și diminuarea pasivului patrimonial al acestuia. Infracțiunile prevăzute la art.330² CP RM nu pot avea o structură distinctă în raport cu fapta generatoare de venituri ilicite, deoarece reprezintă nimic altceva decât realizarea scopului faptei generatoare de venituri ilicite. Infracțiunile

reunite sub denumirea marginală de îmbogățire ilicită pot să nu aibă o fizionomie distinctă și pot fi privite doar ca realizare a scopului faptei predicat, pe care le-am caracterizat anterior – de obținere a veniturilor ilicite. Prin urmare, observăm că dispoziția de la art.330² CP RM poate veni în contradicție cu principiul dreptului penal și procesual penal *non bis in idem* a aceleiași fapte. Inoperabilitatea infracțiunii de îmbogățire ilicită ar trebui să ridice semne de întrebare pentru legiuitor, acesta urmând să revizuiască reglementarea ei și, eventual, să intervină cu modificări la acest capitol. Totodată, trebuie luate în considerare opiniile teoreticienilor și ale practicienilor, ale experților din domeniu cu privire la modificările ce necesită a fi operate pentru a pune „în mișcare” aplicabilitatea infracțiunii de îmbogățire ilicită, accentul fiind pus pe obiectul juridic al infracțiunii – compartiment pe care l-am analizat.

Cu titlu *de lege ferenda*, venim cu propunerea ca, pentru a fi operabilă infracțiunea de îmbogățire ilicită, să fie incriminat cel mai evident semn al acestei fapte, care este lesne de observat și de dovedit, anume – posesia unor averi impunătoare, substanțiale și fără o explicație ca atare în raport cu veniturile licite. Doar în așa mod, credem, va fi posibilă operarea răspunderii penale, chiar dacă este imposibilă dovedirea actelor precedente datorită cărora s-au generat bunurile licite, pentru că este foarte dificil a constata fapta precedentă, ținându-se cont de cazurile de condamnare în Republica Moldova. Amintim că de la introducerea acestei infracțiuni în Codul penal au trecut deja 8 ani. De altfel, din cauza condiției obiectului material care impune ca bunurile deținute licit să fie precedate de o infracțiune conexă celor care fac parte din infracțiunea de corupție, organele de urmărire penală au o sarcină deloc ușoară – să probeze componența infracțiunii analizate. De aceea și suntem în prezent cu un număr impunător de cauze penale pornite dar fără un final.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129.
2. Legea nr.326 din 23.12.2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.47-48, art.92.
3. Legea nr.158 din 06.07.2007 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.103-106, art.451.
4. COPEȚCHI, S. Rolul clasificării semnelor componenței de infracțiune la calificarea infracțiunilor. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.8, p.33.
5. BRÎNZA, S., MAREȘ, M. Îmbogățirea ilicită – o analiză comparativă a legislațiilor din Republica Moldova și România. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”*, 2020, p.10.
6. Codul penal al Republicii Singapore cu amendamentele din 2021. Disponibil: <https://sso.agc.gov.sg/Act/PC1871?WholeDoc=1> [Accesat: 30.08.2022]
7. Codul penal al Republicii Lituania cu modificările editoriale, nr.101 din 19.07.2022 Disponibil: <https://www.infolex.lt/ta/66150:str189-1> [Accesat: 30.08.2022]
8. STATI, V. Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art.330² „Îmbogățirea ilicită” din Codul penal: controverse, soluții. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.92.
9. GRAMA, M., ȘAVGA, A., BOTNARU, S., GROSU, V. *Drept penal. Partea generală*. Vol.I. Chișinău, 2012, p.156.
10. VÎRLAN, P. Îmbogățirea ilicită: aspecte teoretico-practice. În: *Materialele Conferinței „Realități și perspective ale învățământului juridic național”*, Chișinău, 1-2 octombrie 2019. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/398-407.pdf
11. Convenția Națiunilor Unite Împotriva Corupției din 9 decembrie 2003 Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/55623> [Accesat: 30.08.2022]
12. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău, 2015, p.858.
13. Hotărârea nr.6 din 16.04.2015 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită). Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=533> [Accesat:30.08.2022]
14. Legea nr.133 din 17.06.2016 privind declararea averii și a intereselor personale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.245-246, art.513.
15. ЭМ, В. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика легализации (отмывания) денежных средств или иного имущества, приобретенных преступным путем*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2004, с.18. Disponibil: https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01003298314.pdf [Accesat: 30.08.2022]
16. STATI, V. Este oare aplicarea art.243 din Codul penal condiționată de existența unei soluții de condamnare pentru infracțiunea din care provin bunurile ilicite? În: *Revista procuraturii*, 2020, nr.5, p.30.

17. KALUGHIN, V. Îmbogățirea ilicită: aspecte teoretice și practice. În: *Analele științifice ale USM. Lucrări studențești*, ediția 2020, p.94.

Date despre autor:

Petru VÎRLAN, doctorand, Școala doctorală *Științe Juridice*; lector universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: v.petru15@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9416-1427

Prezentat la 31.08.2022